

16/01/2015

La política colonial espanyola envers l'esclavatge al Marroc (1880-1930)

Després de l'abolició formal de l'esclavatge a les colònies d'Amèrica, Espanya va quedar confrontada de nou amb el fenomen quan va començar la penetració colonial al Marroc a finals del segle XIX. A l'Imperi marroquí existien formes d'esclavatge ben diverses i que contrasten amb el sistema de plantacions d'Amèrica. En aquest treball es mostren les imatges que la literatura africanista va generar sobre aquesta població esclava, bàsicament negro-africana, i els prejudicis racialistes que caracteritzaven aquelles definicions. El resultat més remarcable de la recerca, basada en fonts colonials, és l'ambivalència de la política espanyola envers el fenomen un cop engegat el Protectorat del Marroc el 1912. De fet, les autoritats colonials mai van emetre cap decret que derogués l'esclavatge i es van limitar a prohibir el comerç d'esclaus.

Font: B. Meaking. 1905. *Life in Morocco and Glimpses Beyond*, London, Chatto & Windus, pp. 185.

Autor: Autor:

Durant l'últim terç del segle XIX les colònies espanyoles d'Amèrica vivien l'abolició formal de l'esclavatge, al mateix temps que Espanya explorava les possibilitats d'una expansió colonial pel nord d'Àfrica, on l'esclavatge continuava essent un pràctica institucionalitzada, malgrat les

prohibicions internacionals i les veus discordants dins la mateixa societat musulmana.

L'actitud de les autoritats espanyoles envers aquesta qüestió de l'esclavatge roman encara un tema força desconegut en la literatura africanista. La penetració colonial espanyola comportaria també la generació d'un coneixement sobre les poblacions negres del nord d'Àfrica i en especial de les persones en situacions servils i d'esclavatge. El racialisme era l'enfocament predominant des del qual els europeus classificaven aquelles poblacions, sota una legitimitat científica que les presentava com una forma inferior d'humanitat, malgrat els debats anti-abolicionistes de l'època.

[Frerone, Photo, Gibraltar.
RABEAH, NARRATOR OF THE SLAVE-GIRL'S STORY.

Font: R. Forbes. 1924. Raisoeni. De Sultan van de Bergen, *Amsterdam, Em. Querido*, p. 247.

El Marroc pre-colonial que es trobaren cònsuls i missioners albergava milers de persones d'origen esclau en situacions ben diverses, ja fos com a soldats del soldà, com a treballadors agrícoles o principalment com a servei domèstic, sobretot en el cas de les dones. Aquests esclaus i esclaves eren adquirits en mercats que continuarien funcionant fins ben entrats els Protectorats de la zona francesa i de la zona espanyola al nord del Marroc el 1912.

El més remarcable és que malgrat l'existència d'una legislació internacional que prohibia l'esclavatge, aquesta pràctica es va mantenir de manera implícita durant gairebé tot el període colonial, tot i que la venda d'esclaus va ser prohibida a principis dels anys 1920. Les autoritats colonials espanyoles, però, van mantenir una actitud ambivalent davant les persones d'origen esclau, ja que van optar per no prohibir la pràctica del servilisme i acceptar els fets consumats. L'explicació d'aquest deixar fer es pot atribuir a raons pragmàtiques: les elits amb qui les autoritats colonials mantenien uns vincles clientelars per al manteniment

de l'engranatge administratiu colonial albergaven a llurs cases desenes d'homes i sobretot dones d'origen esclau, especialment a la ciutat de Tetuan, però també en altres ciutats i zones rurals.

A l'article es presenten dos informes inèdits realitzats per coneguts marroquinistes, com ara el del franciscà Fray José Lerchundi, el 1889, o el de l'oficial arabista i intèrpret Clemente Cerdeira el 1923. Mentre que l'informe de Lerchundi es realitza abans del Protectorat i pretenia eradicar la venda d'esclaus i fomentar l'evangelització entre els mateixos, l'informe de Cerdeira és tota una declaració de principis de la política oficial espanyola: respectar l'esclavatge, atès que les seves formes no es basaven en una explotació oberta, de manera que "la abolició del règimen de esclavitud en Marruecos, creemos sería desde luego inoportuno y causa y motivo suficiente de trastornos graves en el país (...)". La realitat és que la majoria de notables de la capital del Protectorat tenien serventes que havien adquirit en mercats o a través de traspassos, i les autoritats colonials van preferir deixar de banda la qüestió, negant-se fins i tot a respondre a les demandes d'informació per part de la Societat de Nacions des del 1921.

Aquesta recerca forma part d'un projecte més ambiciós que pretén mostrar les arrels històriques de debats de crua actualitat sobre l'existència de racisme al Marroc, i en especial sobre la

violència institucional practicada per l'estat espanyol i marroquí sobre els africans atrapats a les fronteres de Ceuta i Melilla.

Josep Lluís Mateo Dieste

AHCISP (Antropologia i Història de la Construcció de les Identitats Socials i Polítiques)

Departament d'Antropologia Social i Cultural

Josepluis.mateo@uab.cat

Referències

Mateo Dieste, Josep Lluís. Imágenes y ambivalencias de la política española hacia la esclavitud en Marruecos (1880-1930). *Historia y Política*. 2014, vol. 31, p. 255-280.

[View low-bandwidth version](#)